

Спорт

Чурагчы улууһугар, урукку кэмнэртэн саҕалаан “Көһүл тустуу” нийики күүһү өрө тутуулар спорт көрүнүэриттэн биһирдэстэрэ. Биһиги уолаттарбыт ааспыт сылга уонна быйыл даҕаны улахан көбүөрдэргэ бэрт элбэх ситиһинилэнилэр. Хас биһирдиги ситиһин биллэн турар тоһо дьарыктааххыттан, эрчиллэниттэн, тренер сүбэтиттэн-аматыттан тутулукутааҕа саарбаҕа суох.

олохуран уолаттары кэтээн
көрдүбүт. Уолсай көрдөрүүлэрэ
кыһын билдиз, билигин сыалбыт
диз күүһүнү Россия чемпионата.
Онтон эһини тустууга Россия
финала. Күүһүнү үһүс сүүмэрдир
түһүмэх куоракка олимпийскай
резерв учулищетыгар

Уолаттарга инники
күрэхтэһиилэригэр, бүтүн
улуус олохтоохторун
ааһыттан ситиһиилэри
бадара хаалыабын.

АРАССЫЙА ЧЕМПИОНАТЫГАР БЭЛЭМНЭНИЙ

Сайынныг кэмгэ, Чурапчытаабын физкультурна институтун иһинэн устудьоннарта уонна оҕо спортивнай оскуолатын интиллээччилэригэр амаан, сотору кэмийэн буолуохтаах Россия чемпионатыгар бэлэмнэни үлэтэ ытыалла турарын туһунан, сбор кылаабынай тренеры Д.Р. Неустрова маннык кэпсир: "Сайынны бириэмнэ, от ийин 12-тэн — 26-гар дьэри бастакы этап ытыаллыбыта. Ол хэниэ биир ноддо-до курдук сыныллан баран иккис этабы сагалаттыбыт; атырдах ийин 16 күнүгэр түмүктэннэхтэх. Оттон бу сбор ытыаллар сүүн хайысхата дьэн тустууктар уопсай туруктарын бэрэбизркэлээһин, кэтээн көрүү. Дьарык үгүс өттүн наар эти-хааны эрчийингэ үлэлээтибит, ону сэргэ сүүрүү (кросс), уопсай физическэй бэлэмнэни уонна көбүөргө

албастары үөрэтин. Смылбып-сорукпут дигэн сайынгы кэмгэ оҕолору ыппамыт даяҕыр курдук тэрийэн дьарыктааһын буолла. Уопсайа холбоон 36 оҕо сырытта, 4 тренер. Ону тэнэ Дьокуускай куорат олимпийскэй эрэллэр бэлэмнэр училищетын кытары үлэлэһэн, ороспүүбүлүккэбит сүүмэрдэммит хамаандаларын оҕолоро кэлэн дьарыктанылар. Кинилэр ортолоругар олимпийскэй резервкэ үөрэнэр уолаттар бааллар, ХИФУ, ЧГФКСИУ-на устудьуоннара, Чурапчы улууһуттан 15 оҕо о.д.а. Тренердэртэн П.М. Капитонов, А. Констаггинов, С.А. Захаров-республика старшай тренерэ кэлэн дьарыктаан бардылар. Институт иһинэн баазаланаммыт, аңараас эһаан эрчийинитин эрэ мунурдаммакка, научнай үлэсэ

Улсуудыг бууруулах

ТУТУУ ҮЛЭХИТТЭРИН ЧИЭСТЭЭТИЛЭР

“Үйлдэх тугуу сайныг, лаах олохнут мэргэглэ” дэги этин мэнгэз буолбатах. Ол курдук Чурапчы улуусугар санагтан сана тугуулар крингэги олохнут харагыи дашыгар тутатына дэирийдхлэр. Атырдыах айыи 15 крингэр, Магамай алааһыгар, тугуу үлэнигтэрин, биригдэнигтэрин, СӨ үөрэгиин министиэрин солбууагыи В.В. Гүлэв, улуус дьаһалтата кэпсэи, лаах “Тугуу күп” үрдүк таһымына ыгытыыи.

Улуус баялыгта А.Т. Ноговицын "Бийиги улуусулуур өгүс үгүжйик, кыһалтан түрөн үлөһүр тугаачылар баалар. Дьаһалта этигэрин быһаччы ылыһаннар, бийылыг дьыһа үгүс

Тутуулар үйлэх буоладларыгар, тутуу хийтэһи үлүһүнүтэринэр алгыктаах тал эһилиннэ.

тутууларбыт графикка киирибит
курдуктар. Бытырыынны дыыла ула-
хан издээн, адыархай тахсан Хатылы
ого саалын үтэтин бытаардан
кыбаскаппыт. Ити түмүгүр бие уон
кыраадыны аакылыбаа туран, цемет
кутан таас дың көндөйүн тааарыны
диэн мин санаахпар, ханна даҕаны
суоҕа буолуо. Тутуу
хаачыстыбалаахтык уонна кээмгүр
тутуллан бүтүрүгүр
“СахаТрансЛогистик” тэрилтэтин
үтэһиптэрэ сыраларын уурар турар

“Самостройпроект” директоры
И.П. Федосин

үлэгтэлээр. Бүгүн магна онно барыг-
сар салдыгын Василий Лутингов кэлэн
оюурор. Кинигээр итгэник үлэгтэлээр.
Хатылы унуйаага бэйлэ үлэгт
кинигээр олоор. Итгэник өссө биер
холобурунан "Алтар" фирма, Олег
Платонов салалтыннан, тулаага
оюонор олоорхоттох дымээр эмгэ нээ-
лэ халдыгын кинигтэн үлэгт тохто-
обутугар, кинигээр олоонор, тохотуу-
лэ күнүгээр дымээр күлүүгээрин,
салалтын бюрон туттаргылар. Ити-
барыта икки ай итигээр үлэгтэн
сигистээр. Итигэник түбэлтээр
иниикитин халдыгын туттаргылар
туттааччыларга сайлалты биермээр
икки эмгэон үлэгтэллэн. Бу күнүн
Олуудуун ниллэтин оюо саага үлэгт
кинигээр. Бүгүн Василий Васильев
баран тутууу көрө сырыта, үлэг-хамна-
гыгыла турар. Бары итигэник
кыбалдан-мүбөлүн, бой-байга
найдылапка, биергэ ылан
үлэгтэллэктингэ хайда курдук үлэг
мыгээрин ити итигэник элэгт
холобуруларым тутуулулар. Бэйлэ
дылга улуусутугар үлэг ахсааннаах
тутуулар ыгыгыла тураллар.
Итигэник үлэгт-хамнасылт өссө
күһүрүөктөө. Бүгүн түрээтин
туруорор соруугаа түөх саар үлэгт
көмгээр ылан, көрүлүбүт үлэг сон
түбэлтингэ түмүктүөктөөктү.
Кинигээбэктэ этгөө, бу тутуулар
бары үлэгтээр, урукку өтүгээр
бэйлэтин олох агын буолар этгэ. Киниг
үрөрү дон тутууга итигэктээр аайы
ыччаттар үлэгтээр, олохтоо

нонілізнь дьон»¹⁸.

СӨ үөрэхтин министри
солбуулааччы В.В. Гутяев: "Билигин
таптаалыах Сахабын
өрсөтүүбүлүсүтүгэр бэрт элбэх мини-
стерибитбэ баар. Олортон биһир
сүүрүстөрүн - Тутуу
министеристибитин кытары алтыһан
күннүтэ алтыһан үлэлиибит уонна
билигин тутуучулар буолуодут. Саха
өрсөтүүбүлүсүтүн үрдүтөт; 15 оскуона,
42 оҕо саада үлэһэ кэпэрэрэ
былаанналар. РФ үрдүккү билигин сала-
табыт элэринэн, триллионнан харчы
көрүлүүхтээх, ол онтон билигин
өрсөтүүбүлүсүтүгэр эмэс балайда
элбэх үп-ас кэпэрэ күүтүлэр.
Ийиикитин элбэх үлэ ыһтыллара
былаанналар.

Тутайччылары
бырашынныкынынан эбэрелибин,
бизгэ үлэлгэсэйн-хамсахайын
дэгэнырабын”.

Игннвк днн турн, бу бмн кнн, улуус бннлн А.Е. Ногоннн, тнн

"СтройТрансЛогистик"
прораба В.В. Лугин

тахаарыгалах үзлэрийн уонна сана түгүүлэр үлгэр кинригэргэр өнгөлөрүн ийин, "Сахастройгрупп" хаанчахтаммыг элбэлэтигэстэх тэрилтэ дирэктэргэ Иван Петрович Федулов уонна "Стройтранслогистик" прораба Василий Васильевич Лутинов наҕардаланналар.

бүртгэвчирэгээр Юсуп Исавич
Далиева, Чурапчы улуун
социальнай-экономическай
сайдытыгар өр сыллаах, үгүү
суобастаах үдэтин иһин "Оройон
иннигэр үгүүдэрин иһин" үгүү стейн-
нээх анал бэлээнэ туттарда. Улуус
дьахалланын махтал сурутун

Ииникитин даңаны бары биартэ
сомоволоһон, дойдубут искилин
туһутар үлэлэбин-хамсылаһың!

Бадаханьы бэлэмхэтэ
С. ЖЕНДРИНСКЭЙ.

БИЭС БОЙОБУОЙ УОРДЬАН КАВАЛЕРА

Семен Дмитриевич Флегонтов
улууска дьэ-уот хомунаальнай
хаһаайыстыбатын олохтоспут, тэрий-
сибит бастакы салайааччы, бизе
бойобуой уордьан кавалера, Аҕа дойду
Улуу сэриитин гвардия старшината.

Семен Дмитриевич, Чурапчы улууһун Хадаар нэһилиэгэр 1918 сыллаахха төрөөбүтэ. Кыһыл Армия элчэтигэр 1941 сыл апырдыах айыгар ыгырыллыбыга. 1942 сыл олунньу айыгар Юхнов куорат боёхолуммута, 49-с армия чааһа өстөөх оборудоһатын көнгү көтөн куорат арбаа өтгүнэн тахсыбыттара. Ити күмнэ 212-с туспа сапернай батальонга сана саллааттар иэлбиттэрэ. Кинилэр ортолоругар 18 саха уола баара, олгон биридэстэрэ, биһиги биэр дойдулаахпыт, 24 састаах Семен Флегонтов эрэ.

Ити кэмиз кырыктаах кыргыныылар Воронеж куорат оройуонугар Донна, Кавказ таһыгар бара тураллара. Ньизмэстэр Сталинград, Волга диэки дуулулаллара ому тэнэ Кубань, Хотугу Кавказ диэки былааннанан киирбиттэрэ. 1942 сыл атырдьах ыйын 15 күнүгэр, эмиско сага бирикээс кэлэн, Флегонтов сидууспалыыр сапернай батальона Тулагтан арбаа, Козельский куорат таһыгар, 473-с стрелковой полкага барар буолбута. Бу сыл алтынньы ый 2 күнүгүдөй ССРС оборонатын наркомун бирикээһинэн, 154-с стрелковой дивизия Козельский оройуонугар, ньизмэстэри утары улахан кыргыныыга хорсун кыһыны көрдөрбүтүн иһин, 47-с гвардейский стрелковой дивизия аатын ылыба уонна 5-с танковой армия састаабыгар киирэн, Софруулуу-ардагыгы фронна барыгга. С.Д. Флегонтов бу дивизияга

сэрийн түмүгтэйгээр дээрх саярунан, раз-
ведчигынан сэлддэггүй.

Ити курдук, Семен Дмитриевич Юхнов куораттан сагаланан Козельск, Москва, Сталинград, Каменск куораттарынан, Хотугу Донецк, Днепр, Висла, Одер өрүстэри тухраан, Аҕа дойду Улуу сэриитин Берлин куоракка тийэн түмүктэбэйт. Кини бу сэриигэ хорсун-ходуут билиһинэ көрдөрөн, икки бойобуой "Жыһыл Зинья", "Аҕа дойдуну көмүскүүр" I, II степеннээх, "Жыһыл Сулус" уорданыһарынан уонна тобус бойобуой мэтээлэринэн наҕараадалааммыта, 1945 сыл балаҕан айын 2 күнүгэр дойдутугар эргиллэн кэлбит.

Семен Дмитриевич
набараадыра:

- 1941 сүүлэхэс Юхлов куоратын босхолоолуунга фронт линейийэтин туораан, элбэх минигэни хостон, суугуулан, кимэн кирири кыйылыннан түмүктэлэрин хаачыйыбытын иһин "Кыһыл Сулус" уорданы туппута.

1944 сэл, Днепр өрүс хагас биз-
рэгэр турар Никополь куораттаабы
гилдларм өстөөххө баара, 46 сапер ууну
харбаан туораан, сэринилэһэн, өстөөбү
тутан сыппыта. Ити иһин "Аба дойдуну
көмүскүүр сэрин" II-с степеннээх
уорданынан нагараадаламмыта.

Гвардия старшай сержан, Флегонтов Семен Дмитриевич, байэтнн отделениятынаан Висла орус угуор плацдармыны бөбөрөгүүгэ өстөөх тынаан ытар уотун захсыбакка, танкалар ниэрэ туһаайыларыгар 700 минигин уруурбута. 1945 сыл тохсунуу 14 күнү үүнэр түүнүгэр, өстөөх оборонатын көнү көтүү кэмигэр, киши түс байэтэ

өстөөх 120 миннээтин эстивэт
оноргообута уонна боробулусах күүрүөн
туоруур хайааһаы бэлэмнээбитэ. Ити
инин "Аба дойдуну көмүскүүр сэри" I-
кы степеннээх уордьанын ылбыта.

В.И. Чуйков 1945 сэл ыам ыйын 28 күнүнээс бириксэниинэн С.Д. Флегонтов "Кыһыл Знамя" уорданынан наҕараадалааммыта. Наҕараадалааһын илһисэ бу курдук суруллубут эгэ: "1945 сэл олунньу 19 күнүгэр, Флегонтов бэйэтин отделениятынаан өстөөх тыаһыгар киирбитэ уонна Горчасть таһыгар тимир суол муостатын үлү тэптэрибэтэ, иккис гынан өстөөх бронепоезда Кюстрин куораттан тахсар кыаһын быспыта. Күлүн тутар 23 күнүн түүнүгэр өстөөх хардары атаакалаһар кэмгэр таб. Флегонтов, пулеметчик батысхан уотун аахсыбакка, танкалар киириэх туһаһыыларынан минэлэбэтэ. Сотору бу минигэргэ өстөөх үс танкага үлү тэптэрилибэтэ".

Гвардия старшината Флегонтов, аан бастакынан Шпрее өрүгү туораабатга, мантайгынан Ландвер ханаалга тийибтэ. Берлингэ кыргыныны иһин С.Д. Флегонтов бэнис бойобуой "Кыһыл Знамя" уордианынан 1945 сый бос ыйын 14 күнүгөдү бирикээһинэн Берлин куораты итурмалааһынга көрдөрбүт хоруут быйылдарын иһин иккисээн надарвадалаамыга (ССРС ОМ архыбы, 33-с фонда 68619 т. 5051 дь. 145 лист). Өрдөр өрүс нөгүө өтүгэр, Флегонтов авода биир түүн 1500 минигини улулуга. ысловакый үрдэл ыксатыгар өстөөхтөрүнэн хаһыллыбыт, дириг аныны туоруур муостаны биир түүн өнөрү охсубуттара. Бу этилибит бары түгэннэр, өстөөх суоһарылылаах

Ынтымакшының анығынан бұсұталаабы-
тар.

“... 1941 сэл сэтгэний 2 күнүтэйг нь яахыг нь мэддэггүй. Хас хүн аайн сийдэлтэй өстөөхүү Советский сиртэн үлүү үүрэн арбаа дээхн бараахыг... “Кыныл Сулу” ордоннаах младший командир С.Д. Флегонтов, п/п 35703” Бу сурууттай бына тардын “Социализм суула” хайнаахаа 1944 сэл бам ийн 1 күнүтэр бөөсөтгэмийг.

Биеэ бойгоой уорданнаах С.Д. Флегонтов дойдугутар эргилсэн кэлэн баран, бочусугтаах сынналалта тахсылар дээр аравас салайар үлэлэргэ сылдыбыта. Ол кургук калхуос бэрэсэдэгтэллэн, баартыйа РК инструкторынан, т/х оройуоннаабы профсоюзун бэрэсэдэгтэллэн үлэлэбигэ. Олохун киники сыларыгар, Бэтэрээннэр оросуубулуктэбигэ Сэбиэттерин салайан үлэлэбигэ.

Семен Дмитриевич бийнги улуусту-
тугар дьиз-уот, хомунаалынай
хаһайыстыба салаатын тэрийсибит,
олухтоспут дьонноруттан биридэрэ,
тэриггэ бастагы начальнига.

Бийэл, Улуу каймы 70 сыйын көрсө, тэрилтэ бары үлэһитэрэ, коллектив, тэрилтэ бастакы начальнигы, бизэ уордланнаах сэрин бэтэрээни С.Д. Флегонтов аатын, сыйдыбыт ырыылары, Аҕа дойду Улуу сэригитин олсонугар, тус үлэһитэр, олоҕор итгинилэригэр, билигин бийиги үлэстэх-манастаах, эйэлэх олохпутун мөхтөспүт үгө киһибитин ахтан-санаан аһабыт!

Г.С. Александров, И.Г. Макаров.

Тыа хаһаайыстыбата

РАДИК ЛУКИН КЭПСЭЭНЭ

Атырдах ыйын 10 күнүгэр Толой Мээндийэтигэр "Олокоос" бааһынай хаһаайыстыба баһылыга, биллиилээх фермер В.В. Смирников олохтон барбыта 40 хонугар сылдыбытым. Элбэх киһи кэлбит этэ. Республика билдэр бааһынайдала бааллара. Киһилэр ортолоругар Нам улууттан Радик Гурьевич Лукин дииһи 50-ча саастаах, сахаба бэрт толугу көрүһүтүү, ситиһиллээх үлэлээх фермер баарын көрсөн, кыһгастык кэпсэһти-
тим.

Кини улуус киинитгэн 7 көс ыраах, Алдан өрүс утары сыгар, 400-чэкэ нэһилиэнньэлээх Түбэ нэһилиэгэр олорор эбит. Бэйэтэ эконэмиис идэлээх, эрдэ араас үлэлэргэ үлэлээбит. 2006 сыллаахтан туспа ИП буолан, бааһынай хаһаайыстыба тэриммит. Билигин ынах сүөһүтэ 126 төбөҥө тийбит, онтон 70-на ынар ынах. 60 сыгылаах, ол иһитгэн 50 биэлээх уонна 4 ийэ сибииһэни иитэр эбит.

2013 сэлтан сабалаан 150 төбөжө улахан таас хотону тутан быйыл күнүн үлэж киллэрэр үһү. Барыта 7 араас тыраахтардаах эбит. Ити кэмгэ 300-тэн тахса тонна оту оттообут, сотору бүтэрэбит диэбитэ. Хас массынаалаабын мыйыппатахпын. Бука, техникэнэн өнө онорон эбинэрэ буолуо.

Кини кэпсээниттэн саамай интэриэһирээнэ дьон маньык. Нам улууһа быйыл бэйэтин бюджетыттан тыа хаһаайыстыбатын сайдыытыгар 22 мөлүйүүн солкуобайы көрбүт (Бийизнэ 10 мөлүйүүн). Ити харчыттан 5 мөлүйүүнү сиригэн дьарыктанар "Эрэл-Агро" дьон 7 тыраахтардаах, 7 киһилээх ХЭУо-га босхо көмө оҥорбуттар. Ол оннулар кинилэр дуогабардаах хаһаайыстыбаларга букатын

чэлчэки сыанага боролуусуялаларын
агылыахтаахтар үһү. Барыта 800 тонна сенааһы,
600 тонна силэһи бэлэмнииргэ ылсыбыттар.
Маны таһынан элбэх сыллаах оту ыһыынан,
хортуонпуй,оёуруот аһын ололдуунан
дьарыктаналлар эбит. Төлөбүрүн үүт
сыанатыттан туталлар үһү. Кинилэр тустарынан
бу хаһыакка суруйан турабын. (27.06.2015с.)

Радик Лукин бу ХЭУо-ба 120 тонна сиилэни бэлэмниилэригэр дуогабардаспыт. Ол иһин сана хотонун аттыгар 120 тонна сиилэс киирэр сана траншея оңорбут. Түбэ кыра нэһилиэк тыа хаһаайыстыбатын сайдыытыгар 500 тыһыынча солкуобай харчыны көрбүт. Биир очкону утары үбүлээһининэн улуустан ылбыттар. Ити харчыгтан Лукинга сиилэс траншеяга оңороругар 50 тыһыынча солкуобайы биэрбиттэр. Эмиэ итиччэ суумманы улуустан көрбүттэр. Онон 100 тыһыынча солкуобайынан траншеятын анын бетоннаппыт, эркинин маһынан эспейдэспит.

"Эрэл-Агролар" бийн үүнүүлэрэ үчүгэй үһү. Онон сотору кэлэн уган бизриэхтэрэ-дир. Сиилэһэ суох хайдах элбэх үүтү ыахпанын,-дизн эбиилээх. Сыаната чэпчэки. Бэйэм сиилэгээтэх-пинэ ороскуота улаатар. Ити улууе "Эрэл-Агрофа" бизрбит 5 мөлүйүөнэ агаар-өттүгтэн биһиэхэ комелөспүт курдук буолан тахсар,-дизн иннийкигэ эрэллээх фермер кэпсээнин түмүктээбитэ.

Аны, дэг, бэйэбитигэр кэлиэххэйнг. Сир үлэтигэр олус хааллыбыт, сүөһүбүтүгэр киилэ сиилэһи сиилэпэрэхпит 20 сыл буолла, сенаастааһын онүйбэтэ, ходуһаны, бааһынаны күрүөлэһин эмиз сымалыйэн эрэр. "Харчы сиргэ сытар", ону төнкөйөн ылбалпыт, 2016 сылы улуус

үрдүнэн “Сир сылыннан” биллэриэҥиҥ диэн агардас бу сылга киирэн баран 10-ча ыстагыһаны суруйдум. Олор истрэгэр күөхтүү тоноруллубут криокорм, күөх ыһыы суолтатын, Володи уонна Владик Макаровтар диэн 10 саастаах Улахан Күөлтэн иҥирэ уолаттар эт илиилэринэн 20(!) гектар бааһыҥаа бурдук ыспыттарын эҥин туһунан суруйгалаабытым.

Ол тухары тусгаах бийр да салайааччылартан, үлэһиттэртэн кыра да сэигээрий, интэриһирээрийн төрүт мэлигир. Бу оқонньор мээнэ куолулуур, туһата суогу суруйар диэбит курдук. Тая хаһаайыстыбатын туһунан анал муһуһаха ол туһунан эмиз таарыйбатахтар.

Кырдык, тагнары түһүү сир аайы баарын иһин, биһиги кэнники сылларга мөлтөөн иһэрбит туох даҕаны мөккүөрсү суох. Ынахпыт 4-тэн биирэ кытарымыр, биир ынахтан 8 центнертэн эрэ ордук үүгү туттарабыт, үппүт сорогуопкатын былаана туолбат кутталдаах, ыһылыбыт иэнэ кыччаан иһэр.

Ити этгилэртэн майнык түмүгү огорообун. Сүөһүтүн ылыллар бородууксуйаны үрдэтин биир сүрүн төрүөтэ-сири кытта үлэ, сүөһүнү инэмтиэлээх аһылыгынан дэлэччи хааччыйыы буолар. Онуоха ким да мөккүсүэтэ буолуо. Аңарда отунан аһатан оңүйбэһинит чөлүкэй. Онон бааһына үлэтигэр улахан суолтата бизриэххэйинг, 2016 сылы улууспутугар “Сир сылынан” биллэриэбинг, ити наһиар уопуттарын туһанан бааһына үлэтин үүккэ “баайыаххайынг,” аһал зүснэларда тэрийиэххэйинг, сир үлэтигэр тусна программата ылыныаххайынг,- дииһи бу сүрүйүүбүн түмүктүүбүн.

Иван ПОНОМАРЕВ.

